

FRANS KINGMA

EEN FOTO VAN HET SCHRIJVERSCHAP

Op het tafeltje staat een glas water en er liggen vellen papier, de man laat op een enige afstand zijn beide handen erboven zweven. Het is een oude man met een baard, groeven in het voorhoofd, hij heeft veel beleefd, nagedacht en geschreven. Het is een foto die op mij indruk heeft gemaakt, de schrijver achter een tafel, niet zomaar in zijn kamer maar aan de rand van een bos. Het is een opname van een mens in een moment van creatief handelen.

Creativiteit heeft bij mij twee voorkanten, de natuurkunde en de letterkunde. Ik heb nooit kunnen kiezen. Waarschijnlijk toont dat één van mijn grootste gebreken, niet willen kiezen welke van deze twee de belangrijkste is. Dat verklaart wellicht dit late literaire debuut van mij.

Ik herinner me de eerste keer dat ik een radiotoestel opende. Zo'n grote kast waar de luidspreker was ingebouwd, verscholen achter een dicht geweven stuk textiel. De achterkant van karton nam ik weg en er waren stoffige lampjes zichtbaar, snoertjes en een draaibare condensator. De elektronica was irrelevant, want ik was verbluft door de betekenisloze leegte in dit ingenieuze apparaat.

De fysici aan het begin van de twintigste eeuw stelden atomen voor als zachte bolletjes. Om dat te onderzoeken werd een goudplaatje beschoten met α -deeltjes, die zelf veel kleiner waren dan atomen. Het vermoeden bestond dat veel van deze deeltjes aan de achterkant terecht zouden komen. Het resultaat was overrompend, sommige α -deeltjes ketsten terug van het flinterdunne goud. De experimentator Rutherford moet met zijn donderende stem hebben uitgeroepen: 'Goddamn, who told us that there's nothing in this gold!'

Creativiteit hoeft zich niet alleen te hullen in een laboratoriumjas. Een hoogleraar, op de rand van emeritaat, kon overtuigend vertellen over de betekenis van de *Reynaert*, zijn meest geliefde literaire werk. Wat de tekst aan onduidelijk-

heden bood, kon hij verklaren, leemtes kon hij voorzien van een bedoeling. Ik was erdoor gegrepen, gefascineerd door zijn uitleg om de schrijversziel van een onbekende dichter uit de Middeleeuwen te begrijpen.

In een zomer zat ik onder een boom en schreef brieven. Eén van die brieven werd verzonden naar een bevriende dichter. In mijn correspondentie vertelde ik over de moeite die het me kostte iets te schrijven dat precies weergaf wat ik bedoelde, de tijd die ik nodig had om iets goed te kunnen opschrijven. Het onverbidelijke antwoord lag bij thuiskomst al op me te wachten: 'Wat is dat voor geklaag? Je denkt toch niet dat je zomaar literatuur kunt maken?'

Ik ging door met schrijven, verder met oefenen. De behoefte ontstond te willen weten wat ik schreef. Wat was dat: schrijven? *Qu'est-ce que c'est la littérature?*, daarin dacht ik een antwoord te vinden, vooral in het hoofdstuk *Pourquoi écrire?* Dat viel tegen. Moest ik eerst filosofie studeren om dit te begrijpen? Zouden de filosofen mij kunnen leren schrijven? Het antwoord kwam van Marguerite Duras die in een interview verklaarde: 'Sartre? Au secours! Ce n'est pas un écrivain.'

Iemand had een foto gemaakt van mij onder de boom. Dat plaatje van die zomervakantie doet me denken aan de foto van Alexander Solzjenitsyn aan het tafeltje voor de donkere schaduwen van de bomen. De foto is genomen van enige afstand om de man niet te storen. Hij is een groot schrijver, en ik bewonder zijn talent. In mijn herinnering is de foto van de Rus onscherp. De vaagheid kan door mijn geheugen worden veroorzaakt. Zo'n zwart-wit foto verbleekt, omdat ik een foto van mezelf heb gezien aan een tafeltje onder een groene vijgenboom met uitzicht op oranjekleurige heuvels.